SOTSIAALMINISTEERIUM

Tervishoiu- ja sotsiaalsektori keskkonnamõjude vähendamise teekaart

Käesolev teekaart on Eesti tervishoiu- ja sotsiaalsektori ühine kokkulepe kvaliteetse, ohutu ja kättesaadava abi tagamiseks viisil, mis vähendab keskkonnamõju ning toetab inimeste tervist ja heaolu ka tulevikus.

Sisukord

3 Sissejuhatus

5 Üldised eesmärgid

6 01 Juhtimine, kultuur ja võimekus

8 02 Energiavarustus ja energiatõhusus

10 03 Kestlik ja kliimakindel taristu

12 04 Tõenduspõhine ja ressursitõhus kliiniline praktika

14 05 Kestlik ravimikasutus

16 06 Ringmajandus ja materjalikasutus

18 07 Kestlik toitlustus

20 08 Kestlikud hanked ja tarneahel

Sissejuhatus

Kliimamuutused, elurikkuse kadu ja keskkonnasaaste on meie aja suurimad terviseohud[1]. Tervishoiu- ja sotsiaalsektoril on selles kahene roll: ravime ja leevendame keskkonnamuutustest tulenevaid tervisemõjusid, kuid oleme oma igapäevase tegevusega ka ise olulised keskkonnamõju tekitajad.

Maailma tervishoiusektori kasvuhoonegaaside heide moodustab hinnanguliselt 4—5% globaalsest heitkogusest, olles seega ligi 2,5 korda suurem kui kogu maailma lennunduse jalajälg[2]. Tervishoiu- ja sotsiaalsektori toimimine tugineb paljudes valdkondades endiselt ressursimahukatele ja sageli ühekordsetele lahendustele. Seetõttu ei ole keskkonnahoid ja kvaliteetne tervishoid teineteisest eraldatavad. Oluline on mõista, et väiksema ökoloogilise jalajäljega süsteem kaitseb otseselt ka rahvatervist ja inimeste heaolu.

Käesolev teekaart on Eesti tervishoiu- ja sotsiaalsektori ühine kokkulepe kvaliteetse, ohutu ja kättesaadava abi tagamiseks viisil, mis vähendab keskkonnamõju ning toetab inimeste tervist ja heaolu ka tulevikus. Teekaart tugineb Pariisi kliimakokkuleppele, Euroopa Liidu rohe- ja kliimaeesmärkidele ning Eesti riiklikele kohustustele keskkonnamõjude vähendamisel, toetades oma tegevuskavaga otseselt Eesti eesmärki saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus. Erialaseks vundamendiks on Maailma Terviseorganisatsiooni Budapesti deklaratsioon (2023), mis kutsub riike üles tugevdama tervishoiusüsteemide kliimakindlust ja vastupanuvõimet, vähendama tervishoiu keskkonnamõju ning lõimima kliima- ja keskkonnakaalutlused tervishoiusüsteemide arendamisse ja juhtimisse.

Teekaart ei ole ülevalt alla kehtestatud direktiiv, vaid tervishoiu- ja sotsiaalsektori osapoolte laiapõhjalise ühisloome ja kokkuleppe tulemus. Kokkuleppe sündimisse panustasid teemalaborite, arutelude ja valideerimisprotsessi kaudu haiglad ja hoolekandeasutused, erialaseltside esindajad, tervishoiutöötajad, teadlased ning riigiasutuste eksperdid.

Ühiselt kaardistati sektori suurimad keskkonnamõjud, hinnati võimalikke lahendusi ning lepiti kokku kõige olulisemates arengusuundades. Teekaart peegeldab sektori ühist tahet liikuda kestlikuma tuleviku poole üheskoos, koordineeritult ja tõenduspõhiselt. Oluline põhimõte teekaardi tegemisel oli, et keskkonna- ja kliimahoidlike tegevuste elluviimisel ei ohustataks ravikvaliteeti.

Selles dokumendis esitatud meetmed on strateegiline kompass. Nende rakendamise maht, kiirus ja asjakohasus sõltuvad iga asutuse eripäradest, suurusest ja teenuste iseloomust. Kutsume üles kõiki sektori organisatsioone teekaardist leidma ja rakendama need tegevused, mis parimal viisil toetavad nende tegevuse keskkonnamõju vähendamist ning teenuste kvaliteedi, ohutuse ja toimepidevuse tugevdamist. Riiklikul tasandil luuakse järk-järgult tingimusi, mis toetavad teekaardis seatud eesmärkide saavutamist.

1 Romanello, M. jt (2021). The 2021 report of the Lancet Countdown on health and climate change: code red for a healthy future. The Lancet.

2 Karliner, J. jt (2019). Health care's climate footprint: How the health sector contributes to the global climate crisis and opportunities for action. Health Care Without Harm (HCWH) & Arup.

Üldised eesmärgid

3	8	47
üldist eesmärki	tegevussuunda	meedet

Patsienti ja planeeti säästev ravi- ja hooldustegevus

Pakume inimestele kvaliteetset, ohutut ja patsiendikeskset abi viisil, mis loob patsiendile võimalikult suure tervisekasu ning millega kaasneb võimalikult väike keskkonnamõju. Nii vähendame riski, et tervise hoidmine ja parandamine põhjustab keskkonnakahjusid, mis omakorda mõjutavad inimeste tervist ja heaolu.

Tark ja kliimamuutustele vastupidav taristu

Arendame hooneid, taristut ja logistikat viisil, mis vähendab sõltuvust fossiilkütustest ja keskkonnamõju ning toetab teenuste toimepidevust muutuvates kliima- ja kriisioludes. Nii tagame tervishoiu- ja sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja toimepidevuse ka muutuvas kliimas, olles ise puhtama elukeskkonna loojad, mitte saastajad.

Ressursisäästlik ja ringmajandusele suunatud materjalikasutus

Vähendame materjalide kasutamata jäämist, suurendame korduskasutust ning kasutame ressursse viisil, mis vähendab jäätmeteket ja keskkonnamõju. Nii toetame avalike vahendite tõhusat kasutamist ning hoiame materjale võimalikult kaua ringluses.

01

Juhtimine, kultuur ja võimekus

Kujundame tervishoiu- ja sotsiaalsektoris juhtimiskultuuri, kus keskkonnamõjude arvestamine on loomulik osa kvaliteetsest, ohutust ja patsiendikesksest teenuse juhtimisest. Selleks lepime kokku ühistes põhimõtetes ning suurendame sektori osapoolte võimekust keskkonnamõjusid hinnata ja juhtida. Tugevdame sektoriülest koostööd keskkonnahoidliku töökultuuri edendamisel, heade praktikate jagamisel ja ühiste lahenduste kujundamisel. Nii juhime keskkonnamõjusid viisil, mis toetab teenuste kvaliteeti, patsiendiohutust, toimepidevust ja kulutõhusust. See loob eeldused süsteemseks muutuseks ja teekaardis seatud eesmärkide saavutamiseks.

ALAEESMÄRGID

Keskkonnahoiu lõimimine juhtimisse: Saavutada olukord, kus kliima- ja keskkonnamõjud on süsteemselt lõimitud juhtimisotsuste tegemisse ja strateegilisse planeerimisse.

Töötajate teadlikkuse ja võimekuse tõstmine: Tagada, et sektori töötajatel on vajalikud teadmised ja oskused keskkonnasäästlike valikute tegemiseks oma igapäevatöös.

MEETMED

1.1 **Selged vastutusrollid ja juhtkonna tugi:** Lepime kokku selged eestvedamis- ja vastutusrollid keskkonnasäästlike tegevuste elluviimiseks nii organisatsioonides kui ka sektoriüleselt ning lõimime keskkonnaeesmärgid kõigil tasanditel otsustus- ja juhtimisprotsessidesse. Lepime kokku sektoriülese eestvedamise juhtimisraamistikus.

Sektori eksperdid peavad kriitiliseks eduteguriks, et keskkonnategevuste rakendamisel oleks tagatud asutuste juhtkondade tugi.

1.2 **Ühtne infovärav ja ühiskoolitused:** Koondame teemakohased juhendid ja materjalid ühtsesse teenuseosutajatele lihtsalt ligipääsetavasse infoväravasse. Osapooled võtavad aktiivse rolli kliimamõjude vähendamise ja kliimamuutustega kohanemise alaste koolituste korraldamisel ning parimate kliiniliste ja mittekliiniliste praktikate jagamisel ja levitamisel.

1.3 **Kliimamõju seire:** Lepime kokku teenuseosutajate kliimamõju arvutamise põhimõtetes ja metoodikas. Osapooled hindavad oma organisatsiooni kliimamõjusid ning kasutavad tulemusi kliimamõjude vähendamise juhtimisel.

1.4 **Mõõdetavad keskkonnaeesmärgid ja juhtimissüsteemid:** Keskkonnamõjude juhtimisel seame nii teenuseosutajate tasandil kui ka sektoriüleselt mõõdetavad sihid. Toetame sihtide saavutamist lõimides keskkonnaeesmärgid riikliku kvaliteedijuhtimissüsteemi asjakohaste indikaatoritega. Teenuseosutajad võtavad võimalusel kasutusele standardiseeritud keskkonnajuhtimissüsteemid (nt ISO 14001, EMAS).

1.5 **Sisekommunikatsioon ja kampaaniad:** Jagame organisatsioonide sisekanalites parimaid praktikaid ning korraldame teavitustegevusi ja kampaaniaid töötajate teadlikkuse suurendamiseks ja kestlike valikute toetamiseks, sealhulgas energiatarbimise ja toidujäätmete vähendamisel.

02

Energiavarustus ja energiatõhusus

Liigume tervishoiu- ja sotsiaalsektoris fossiilkütuste kasutamiselt madala heitega energialahendustele, vähendame energiatarbimist energiatõhususe suurendamise kaudu ning suurendame taastuvenergia kasutust. Energiamuutuste elluviimisel lähtume põhimõttest, et esmaseks prioriteediks on energiatõhususe suurendamine, millele järgnevad taastuvenergia-, energiasalvestus- ja teised varustuskindlust toetavad lahendused. Sellega vähendame nii keskkonnamõju kui ka energiakulusid, tugevdame energiajulgeolekut ja teenuste toimepidevust. Valdkonna meetmete rakendamisel on keskne roll teenuseosutajatel, kes viivad muudatused ellu oma organisatsioonides ja taristus.

ALAEESMÄRGID

Energiatarbimise optimeerimine: Suurendada energiatõhusust ja vähendada energiakasutusega seotud kulusid ning keskkonnamõju, juurutades säästliku energiakasutuse põhimõtteid.

Üleminek puhtale energiale: Vähendada sõltuvust fossiilkütustest ning suurendada madala heitega energiaallikate osakaalu energiavarustuses.

Energiajulgeoleku kindlustamine: Tagada elutähtsate teenuste toimepidevus ka kriisiolukordades, toetudes väikese keskkonnamõjuga autonoomsetele varulahendustele.

MEETMED

Osa energiatõhususe, taastuvenergia ja energiasalvestusmeetmete rakendamist eeldab riiklike investeeringuvahendite suunamist sektori vajadustesse ning sõltub toetavate rahastusmeetmete kättesaadavusest.

2.1 **Energiaseire ja energiatõhususe juhtimine:** Seirame oma energiakasutust ning rakendame energiakasutuse analüüsil põhinevaid energiatõhususe tegevuskavasid.

2.2 **Energiatõhusad hooned ja heitsoojuse kasutus:** Kasutame energiatõhusaid hoone juhtimis- ja tehnosüsteemide lahendusi. Taaskasutame võimalusel tehnoloogilistest protsessidest tekkivat heitsoojust ja -jahutust hoonete energiavajaduse katmiseks.

2.3 **Seadmete energiatõhus juhtimine:** Rakendame seadmetele (sh asjakohased meditsiiniseadmed) energiasäästu- ja automaatseid väljalülitusrežiime, tagades patsiendiohutuse ning töö- ja puhastusprotsesside toimimise.

2.4 **Taastuvenergia tootmine, salvestamine ja ostmine:** Rajame võimalusel kohapealseid taastuvenergial põhinevaid mikrovõrke ja energiasalvestuslahendusi, mis toetavad keskkonnahoidlikku toimimist ja suurendavad energiajulgeolekut. Eelistame energia hankimisel taastuvenergiat fossiilse päritoluga energiale.

2.5 **Fossiilkütusevaba küte ja jahutus:** Liigume hoonete kütte- ja jahutussüsteemides fossiilkütuste kasutamiselt madalate kasvuhoonegaaside emissioonidega lahendustele. Teeme koostööd kohalike soojusenergiatootjatega taastuvenergial põhinevate kaugkütte- ja kaugjahutuse lahenduste kasutusega liitumiseks.

2.6 **Madala heitega varutoitelahendused:** Tagame teenuste toimepidevuse võimalikult väikese keskkonnamõjuga varutoitelahenduste abil. Selleks täiendame või asendame võimalusel fossiilkütustel põhinevaid generaatoreid akusalvestite, taastuvenergiapõhiste mikrovõrkude ning teiste madala heitega lahendustega.

2.7 **Energiatarbe kriteerium hangetes:** Eelistame seadmete ja tehnika hangetes madalama energiatarbega lahendusi.

03

Kestlik ja kliimakindel taristu

Arendame tervishoiu- ja sotsiaalsektori hooneid, taristut ja logistikalahendusi viisil, mis vähendab nende keskkonnamõju ning suurendab vastupanuvõimet kliimamuutuste mõjudele. Sellega vähendame ressursi- ja energiakasutust, tugevdame teenuste toimepidevust ning parandame valmisolekut toime tulla ekstreemsete ilmastikuolude, taristuhäirete ja muutuvate teenusvajadustega. Eesmärkide saavutamine eeldab investeeringuid hoonetesse, tehnosüsteemidesse, liikuvus- ja logistikalahendustesse ning nende elluviimist toetavate rahastusvõimaluste olemasolu. Valdkonna meetmete rakendamisel on keskne roll teenuseosutajatel.

ALAEESMÄRGID

Ehitus- ja haldustegevuse keskkonnajalajälje vähendamine: Vähendada hoonete ja tehnosüsteemide ehitamise, renoveerimise ja haldamisega seotud keskkonnamõju kogu nende kasutusea vältel.

Kliimamuutustega toimetuleku võimekuse suurendamine: Tõsta tervishoiu- ja sotsiaalasutuste valmisolekut toime tulla kliimamuutustest tulenevate terviseriskide ja taristuhäiretega.

Kestlike liikumis- ja logistikalahenduste arendamine: Korraldada patsientide, personali ja kaupade liikumine viisil, mis tagab teenuste kättesaadavuse ja vähendab transpordist tulenevat keskkonnamõju.

MEETMED

3.1 **Väikese keskkonnamõjuga ja kliimakindlad hooned:** Kasutame hoonete planeerimisel, ehitamisel ja renoveerimisel lahendusi, mis toetavad loomulikku ventilatsiooni, päevavalguse kasutamist, passiivkütet ja kuumasaare efekti vähendavaid hoonelahendusi. Eelistame väiksema keskkonnamõjuga ehitusmaterjale ning arvestame ehitusotsustes hoone kogu elukaare keskkonnamõju.

3.2 **Kuumasaare efekti vähendamine:** Kujundame ja uuendame hoonete ümbrust ning välialasid viisil, mis vähendab kuumasaare efekti ning toetab patsientide, külastajate ja töötajate tervist ja ohutust kliimamuutustega kaasnevate ilmastikuolude tingimustes.

3.3 **Varajane hoiatus ja valmisolek:** Lepime tervishoiu- ja sotsiaalsektori ning teiste asjakohaste osapooltega kokku äärmuslikest ilmastikuoludest varajase hoiatamise koostöö- ja teavituskorralduse. Rakendame valmisolekumeetmeid enne äärmuslike ilmastikuolude mõju avaldumist ning tagame töötajate, patsientide, klientide ja elanikkonna õigeaegse teavitamise terviseriskidest.

3.4 **Kliimariskide hindamine ja kohanemismeetmed:** Hindame teenuseosutaja põhiselt oma haavatavusi kliimariskide suhtes ning lõimime riskihinnangutele tuginevad kohanemismeetmed riskijuhtimise, toimepidevuse ja kriisivalmiduse planeerimisse, et valmistada taristu, teenused ja personal ette taristuhäirete ja teenusvajaduse muutustega toimetulekuks.

3.5 **Vähese heitega kaubalogistika:** Vähendame tervishoiukaupade, analüüside ja teiste teenuste osutamiseks vajalike materjalide logistikas fossiilkütuste kasutust ning eelistame vähese heitega transpordi- ja logistikalahendusi.

3.6 **Madala heitega sõidukipark ja laadimistaristu:** Liigume kasutatavas sõidukipargis järk-järgult madala heitega sõidukitele ning rajame nende kasutamist toetavat laadimistaristut.

3.7 **Säästlikud liikumisviisid patsientidele ja töötajatele:** Arendame tervishoiu- ja sotsiaalteenuste juurde ligipääsetavaid liikumislahendusi, mis toetavad erinevate liikumisviiside kasutamist, sealhulgas jalgsi liikumist, jalgrattakasutust, ühistranspordi ja ühissõitude kasutamist ning aitavad säilitada teenuste kättesaadavust erinevates oludes.

04

Tõenduspõhine ja ressursitõhus kliiniline praktika

Arendame tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid viisil, mis tagab patsiendile suurima tervisekasu võimalikult väikese ressursi- ja keskkonnakuluga. Väärtuspõhine tervishoid toetab õigel ajal õiget sekkumist ning väldib tegevusi, mis ei loo patsiendile väärtust. Nii paraneb ravi kvaliteet, väheneb põhjendamatu ressursikasutus ning kaasnev keskkonnamõju. Vähendame väheväärtuslikku ravi ja diagnostikat, korraldame raviteekondi tõhusamalt, suurendame digitaalsete lahenduste kasutamist ning toetame patsientide teadlikku osalemist raviotsustes. Seeläbi parandame ravikvaliteeti ja patsiendikogemust, vähendame põhjendamatut ressursikasutust ning toetame tervishoiu kestlikkust.

ALAEESMÄRGID

Ravi tulemuslikkuse tõstmine: Suunata ressursid tegevustesse, mis loovad patsiendile tervisekasu, vähendades väheväärtuslikku ravi, diagnostikat ja põhjendamatut dubleerimist.

Patsiendikeskse raviteekonna kujundamine: Korraldada teenused viisil, mis parandab nende kättesaadavust ning vähendab patsiendi jaoks välditavat liikumisvajadust.

Patsientide tervisepädevuste tugevdamine: Toetada patsientide võimekust osaleda teadlikult raviotsustes ning teha tervist toetavaid keskkonnasäästlikke valikuid.

MEETMED

4.1 **Väheväärtusliku ravi ja diagnostika vähendamine:** Vähendame madala väärtusega ravi ja diagnostikat, lähtudes tõenduspõhistest ravijuhistest, kliinilistest audititest ning patsiendi ravieesmärkidest. Rakendame Choosing Wisely põhimõtteid, kasutame väheväärtusliku ravi ja diagnostika indikaatoreid ning loome erialapõhiseid vältimisnimekirju põhjendamatu ressursikasutuse vähendamiseks.

4.2 **Kodulähedane diagnostika:** Korraldame diagnostilised uuringud patsiendile lähimas sobivas tervishoiuasutuses, et vähendada välditavat transpordivajadust ning säilitada teenuse kvaliteet ja kättesaadavus.

4.3 **Uuringute ja vastuvõttude koondamine samale visiidile:** Koordineerime raviteekondi viisil, mis võimaldab koondada uuringud, protseduurid ja konsultatsioonid võimalusel samale visiidile, parandab patsiendilogistika ja infovahetuse sujuvust ning vähendab tarbetut ressursikasutust.

4.4 **Kaugvastuvõtud ja kaugjälgimine:** Suurendame telemeditsiiniliste lahenduste kasutamist ambulatoorses ravis, krooniliste haiguste jälgimisel ja järelkontrollis, kui see on patsiendi vajadustest ja ravi eesmärkidest lähtuvalt asjakohane ning aitab parandada teenuste kättesaadavust ja ressursside tõhusat kasutamist.

Valdkonna eksperdid peavad kaugteenuste, sealhulgas telemeditsiini ja kaugravi arendamist oluliseks teenuste kättesaadavuse parandamisel ja ressursitõhususe suurendamisel ning rõhutavad, et arengusuuna rakendamine eeldab toetavat õigusruumi.

4.5 **Koduhaigla ja virtuaalpalatid:** Edendame telemeditsiiniliste lahenduste kasutamist haiglaravi toetamisel, asendamisel või jätkamisel patsiendi kodus, sealhulgas kaugtaastusravi teenuste osutamisel, et vähendada haiglaravi vajadust, parandada teenuste kättesaadavust ning kasutada ressursse tõhusamalt.

4.6 **Patsiendiga kaasaliikuvad ravimid ja tarvikud:** Korraldame ravimite ja tarvikute kasutamist viisil, mis võimaldab neil liikuda koos patsiendiga osakondade ja asutuste vahel ning vähendab põhjendamatut välja vahetamist, asendamist ja kulu.

4.7 **Patsientide tervisepädevus:** Suurendame patsientide ja elanikkonna teadmisi ja oskusi ratsionaalsest ravimikasutusest ja ülediagnostika vältimise vajadusest toetamaks tõenduspõhiseid raviotsuseid.

05

Kestlik ravimikasutus

Arendame ravimite kasutust viisil, et patsiendid saaksid kvaliteetset ja tõenduspõhist ravi võimalikult väikese kaasneva keskkonnamõjuga. Selleks vähendame ravimijäätmete teket, soodustame väiksema keskkonnamõjuga ravivalikuid, edendame ravimite mõistlikku kasutamist ning väldime toimeainete sattumist keskkonda. Nii tõkestame antibiootikumiresistentsuse levikut ning kaitseme inimeste tervist ja ökosüsteeme ravimijääkidest tulenevate mõjude eest. Selle valdkonna meetmete rakendamisel on keskne roll nii ravimitarbijatel kui suure ravimikasutusega asutustel, apteekidel, ravimivaldkonna ekspertidel ja ravimipoliitika kujundajatel.

ALAEESMÄRGID

Ravimite sihipärane kasutamine: Tagada, et ravimeid määratakse, väljastatakse ja kasutatakse võimalikult täpselt patsiendi vajadusest lähtudes, minimeerides ravimijäätmete teket, raiskamist ja põhjendamatut ressursikulu.

Keskkonnasäästlike ravivalikute toetamine: Suurendada väiksema keskkonnamõjuga ravivõimaluste kasutamist juhtudel, kus need on patsiendile kliiniliselt sobivad, tulemuslikud ja ohutud.

Looduskeskkonna kaitsmine ravimijääkide eest: Vähendada ravimijääkide ja toimeainete sattumist keskkonda, tagades nende ohutu käitlemise ning toimiva tagastamis- ja kogumissüsteemi.

MEETMED

5.1 **Ravimi sobivuse testimine uue ravi alustamisel:** Vähendame ravimijäätmete teket, luues võimaluse uue ravi alustamisel kasutada väiksemaid koguseid või proovipakendeid juhtudel, kus ravimi sobivus vajab hindamist.

5.2 **Ravimite personaalne jaendamine:** Rakendame võimalusel ravimite patsiendipõhist ühikannustamist, et vähendada kasutamata ravimite hulka, ravimijäätmete teket ja ravimivigade riski.

5.3 **Raviskeemide asutusesisene ülevaatus:** Juurutame süsteemse raviskeemide hindamise praktika, et vähendada üleravi, vältida ohtlikke ravimikombinatsioone ning tagada ravi sobivus patsiendi vajadustega.

5.4 **Madala kliimamõjuga ravilahendused:** Arvestame kliiniliselt samaväärsete ravivõimaluste vahel valides nende keskkonnamõjuga ning eelistame väiksema kliimamõjuga lahendusi, sealhulgas

- ravimite suukaudset manustamist intravenoossele manustamisele;
- pulberinhalaatoreid aerosoolinhalaatoritele ja taastäidevaid inhalaatoreid ühekordsetele;
- vähendame suure kliimamõjuga anesteesiagaaside kasutust ning väldime nende lekkeid.

Valdkonna eksperdid peavad oluliseks, et kestliku ravimikasutuse edendamist toetaks asjakohane õigusruum ning erialaseltside aktiivne osalemine ravipraktikate kujundamises ja rakendamises.

5.5 **Ravimijäätmete kogumise põhimõtted ja rahastus:** Lepime kokku ravimijäätmete kogumise põhimõtetes ning neid toetavas rahastusmudelis.

5.6 **Ravimijäätmete tagastamise teadlikkus:** Suurendame elanikkonna, patsiendi ja tema lähedaste teadlikkust ravimijäätmete tagastamisest kokkulepitud kogumispunktidesse, et vältida toimeainete sattumist keskkonda.

5.7 **Keskkonnamõju arvestamine ravimihangetes:** Arvestame ravimite hangetes võimalusel nende keskkonnamõjuga ning kujundame koostöös teiste Euroopa riikidega nõudlust väiksema keskkonnamõjuga ravimitele.

5.8 **Ravimite keskkonnamõju teave:** Toetame ravimite keskkonnamõju kohta käiva teabe kättesaadavuse paranemist ning valmistume Euroopa Liidu tasandil kokkulepitavate lahenduste rakendamiseks.

06

Ringmajandus ja materjalikasutus

Liigume tervishoiu- ja sotsiaalsektoris lineaarsetelt kasutusmudelitelt ringmajandust toetavatele lahendustele, kus materjale kasutatakse säästlikult, jäätmeid tekib vähem ning toodete kasutusiga pikeneb. Selleks vähendame materjalide raiskamist, suurendame korduskasutust ja toetame ringlussevõetavate lahenduste kasutamist. Nii vähendame jäätmeteket, materjalide kasutamisega seotud keskkonnamõju ning põhjendamatuid kulusid, säilitades samal ajal teenuste kvaliteedi, ohutuse ja toimepidevuse.

ALAEESMÄRGID

Materjalikasutuse optimeerimine kliinilises praktikas: Vähendada kasutamata jäävate ravimite, tarvikute ja materjalide hulka kliinilistes protsessides lähtudes nende tegelikust kasutusvajadusest.

Korduskasutatavate tarvikute osakaalu suurendamine: Suurendada korduskasutatavate, taastöödeldud ja ringlussevõetavate lahenduste kasutamist ning vähendada sõltuvust ühekordsetest toodetest.

Ringmajanduslike lahenduste kättesaadavuse parandamine: Luua eeldused korduskasutatavate lahenduste, parandus- ja steriliseerimisteenuste laiemaks kasutamiseks kogu sektoris.

MEETMED

6.1 **Kasutuse optimeerimine kliinilistes protseduurides:** Väldime ravimite, tarvikute ja instrumentide avamist enne tegeliku kasutusvajaduse selgumist, et vähendada kasutamata materjalide hulka ja ressursikadu.

6.2 **Korduskasutatavate ja taastöödeldud toodete eelistamine:** Eelistame korduskasutatavaid, steriliseeritavaid või taastöödeldud lahendusi ühekordsetele toodetele, kui see on kliiniliselt ohutu ja elutsüklit arvestades põhjendatud.

6.3 **Vajaduspõhised tarvikukomplektid:** Kujundame ja ajakohastame standardiseeritud tarvikukomplekte, lähtudes tegelikest kliinilistest vajadustest, et vähendada ülevarustamist, raiskamist ja põhjendamatuid kulusid.

6.4 **Sektoriülene steriliseerimisvõimekus:** Hindame sektori praeguseid ja tulevikuvajadusi parandus- ja steriliseerimisvõimekuse osas ning loome eeldused majanduslikult jätkusuutliku ja koordineeritud taristu väljakujunemiseks, mis toetab korduskasutatavate lahenduste kasutamist piirkondlike ja vajaduspõhiste kohalike lahenduste kaudu, võimaldab teenuseosutajatel kasutada ühiseid lahendusi seal, kus see on otstarbekas, ning vähendab vajadust paralleelsete investeeringute tegemiseks.

6.5 **Jäätmete liigiti kogumine ja ringlussevõtt:** Korraldame jäätmete liigiti kogumise viisil, mis suurendab materjalide ringlussevõttu ja väldib tavajäätmete käitlemist ohtlike jäätmetena. Teeme tarnijatega koostööd ringlussevõetavate materjalide, sh pakendilahenduste kasutamiseks ning eelistame hangetes tooteid ja pakendeid, mis toetavad ringlussevõttu.

07

Kestlik toitlustus

Kujundame tervishoiu- ja hoolekandeasutuste toitlustuse viisil, mis toetab tervislikke toitumisharjumusi, vähendab keskkonnamõju ning kasutab toidu- ja materjaliressursse säästlikumalt. Selleks vähendame toiduraiskamist, eelistame tervislikke ja väiksema keskkonnamõjuga toiduvalikuid ning suurendame korduskasutatavate lahenduste kasutamist. Nii vähendame jäätmeteket ja kulusid, toetame tervise edendamist ning kasutame ressursse tõhusamalt.

ALAEESMÄRGID

Toidukao ja raiskamise vähendamine: Vähendada toitlustusega seotud toidukadu, jäätmeteket ja põhjendamatut ressursikulu.

Tervist toetava ja kestliku toitlustuse arendamine: Kujundada toitlustust viisil, mis toetab tervislikke toitumisharjumusi ja väiksemat keskkonnamõju.

Keskkonnahoidlike tarneahelate eelistamine: Suurendada kohaliku, hooajalise ja väiksema keskkonnamõjuga tooraine osakaalu ning vähendada tooraine hankimise, transpordi ja pakendamisega seotud keskkonnamõju.

MEETMED

7.1 **Toiduraiskamise vähendamine ja paindlik toidutellimine:** Analüüsime süstemaatiliselt toidujäätmeid ja toidueelistusi ning kohandame analüüsi tulemustest lähtuvalt menüüsid. Muudame paindlikumaks toiduvaliku ja portsjonite tellimise (sh võimalus toidukorda tühistada), et vähendada toiduraiskamist.

7.2 **Ülejääva toidu ja biojäätmete ringlusse suunamine:** Leiame võimalusi ülejääva ohutu toidu kasutusse suunamiseks ning suuname biojäätmed ringlusse.

7.3 **Korduskasutatavad nõud ja joogilahendused:** Läheme üle korduskasutatavate nõude ja jooginõude kasutusele ning vähendame ühekordsete toodete kasutamist. Piirame pudelivee kasutamist seal, kus kvaliteetne joogivesi on kättesaadav.

7.4 **Tervislik ja keskkonnahoidlik toit:** Lähtume toitlustuse korraldamisel Eesti ja Põhjamaade toitumissoovitustest, suurendades taimsete toiduvalikute osakaalu ning vähendades suure kliimamõjuga toiduainete osakaalu. Toetame menüüde ja retseptide kujundamist ning töötajate teadmiste arendamist viisil, mis aitab ühendada tervislikud toiduvalikud ja väiksema keskkonnamõju.

7.5 **Keskkonnakriteeriumid toiduhangetes:** Eelistame võimalusel hangetes hooajalist ja kohalikku toorainet, väiksema keskkonnamõjuga tarneahelaid ning ringlussevõetavaid ja pakendijäätmeid vähendavaid lahendusi.

08

Kestlikud hanked ja tarneahel

Kasutame tervishoiu- ja sotsiaalsektori ostujõudu, et suunata turgu kvaliteetsemate, ohutumate ja väiksema keskkonnamõjuga toodete pakkumisele. Selleks teeme koostööd Põhjamaade ja teiste Euroopa riikide hankijatega, viime oma hankekriteeriumid kooskõlla kestlikke hankekriteeriume rakendavate riikide põhimõtetega ning arvestame hangetes toodete ja teenuste kogu elutsükli mõju. Kestlikud hanked peavad samaaegselt toetama teenuste kvaliteeti, tarnekindlust ja kulutõhusust. Oma tegevusega loome tootjatele ja teenusepakkujatele selge nõudluse kestlikumate lahenduste arendamiseks, vähendame tervishoiu keskkonnamõju ning toetame kvaliteetsete toodete ja teenuste kättesaadavust.

ALAEESMÄRGID

Ohutute ja väiksema tervise- ning keskkonnamõjuga toodete eelistamine: Muuta ohtlikke aineid mittesisaldavad ja väiksema keskkonnamõjuga tooted eelistatud valikuks tervishoiu- ja sotsiaalsektoris.

Elutsüklimõju arvestamine hangetes: Kujundada hankeotsused viisil, mis arvestab lisaks ostuhinnale toodete ja teenuste kogu elutsükli kulu ja mõju.

MEETMED

8.1 **Ohutud ja väiksema keskkonnamõjuga tooted:** Lepime kokku ühistes hankekriteeriumides, mis eelistavad ohtlike ainete vabasid ja väiksema keskkonnamõjuga tooteid ning kujundavad nõudlust ohutumate ja kestlikumate lahenduste järele.

8.2 **Elutsüklimaksumuse arvestamine:** Arvestame hangetes lisaks ostuhinnale toodete elutsükli kulude ja keskkonnamõjuga, sealhulgas tootmise, kasutamise, hoolduse ja kasutuselt kõrvaldamisega seotud mõjudega.

8.3 **Asutuste ühised turu-uuringud:** Teeme sektoriülest koordineeritud koostööd turu-uuringute läbiviimisel (nt ohtlike ainete vabad tooted, korduskasutatavad pakendid) ning jagame tulemusi viisil, mis vähendab vajadust sama analüüsi kordamiseks eri asutustes.

SOTSIAALMINISTEERIUM